

DEPREM VE GÖÇ: PİLOT ANKET ÇALIŞMASI VE SONUÇLARI¹

Giriş

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri merkezli olarak meydana gelen 7,7 ve 7,6 büyüklüğündeki iki deprem, Türkiye genelinde büyük çaplı etkilere neden olmuştur. Depremden etkilenen Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ illeri afet bölgesi ilan edilmiştir. Depremin ardından, afet bölgesinde yaşanan sorunlar iş hayatından eğitime, sağlıktan turizm faaliyetlerine kadar her sektörü etkilemiştir. Afet bölgesinde çalışanların hayatlarını kaybetmeleri, diğer illere göç etmeleri, çalıştıkları yerlerin fiziksel zarar alması ya da depremin ağır psikolojik etkileri gibi sebeplerden ötürü bölgede ciddi bir istihdam kaybı yaşanmıştır.

TEPAV, araştırmaları ve bölgede yürüttüğü saha çalışmaları ile hasar tespitinde bulunmuş ve iktisadi etkilerini incelemiş, bölgede ihtiyaç analizini yaparak destek alanlarının önceliklendirmesi çalışmasını tamamlamış, ayrıca sürdürülebilir iş gücü istihdamı konusunda kapsamlı bir proje sonuçlandırmıştır. Bölgeye yönelik çalışmalarının dördüncü aşamasını ise deprem nedeniyle diğer illere gerçekleşen göçün analizi oluşturmaktadır.

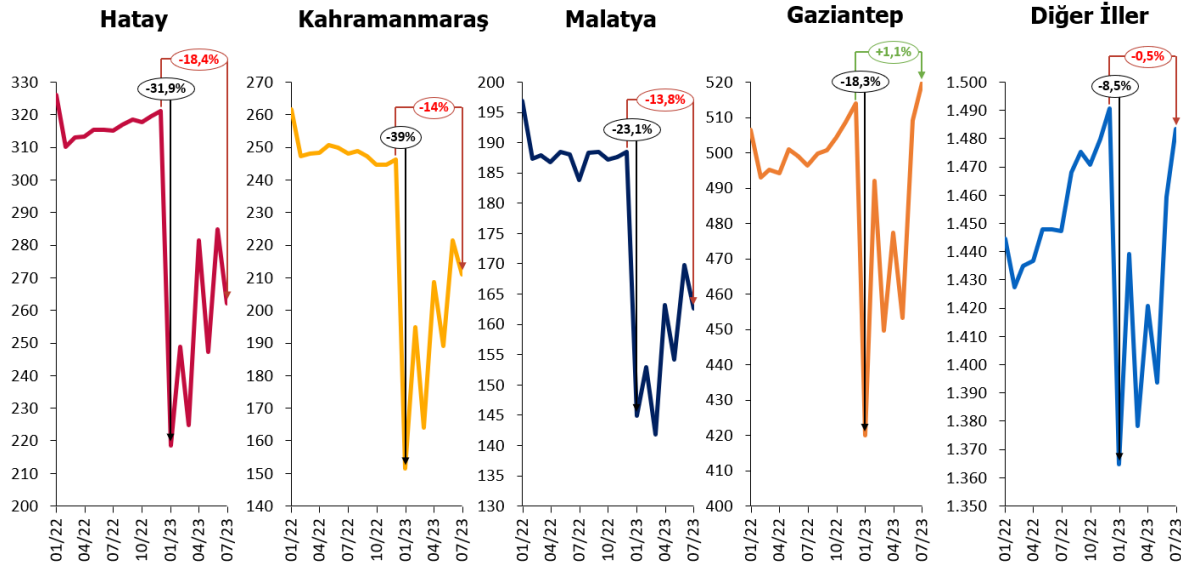
Bu çalışmada, deprem sonrasında bölgeden göç eden sınırlı sayıda vatandaş ile yapılan telefon anketi tanıtılmakta ve sonuçları özetlenmektedir. İlgili çalışma pilot niteliğinde olup projenin ilerleyen aşamalarında Türkiye geneli örnekleme dayanan geniş kapsamlı bir uygulama hedeflenmektedir.

¹ Bu not Anıl İsmet Aşçı, Yaren Küçükör, Gülbin Şahinbeyoğlu, Berat Yücel tarafından hazırlanmıştır. Anket çalışmasında soru formunun oluşturulmasında Doç. Dr. İnsan Tunali, Doç. Dr. Murat Demirci ve Prof. Dr. Meltem Dayıoğlu Tayfur'a; telefon görüşmelerinin yapılmasında İlderya Avşar, Ömer Faruk Can, Boran Nogay, Burcu Urun ve Sercan Sevgili'ye; anket uygulamasının koordinasyonunda Mehmet Yeğin'e katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Depremde İstihdam Kaybı

Afet bölgesi olarak ilan edilen 11 ilin Türkiye ekonomisi içinde önemli payı bulunmaktadır. Söz konusu illerin nüfusu 14,1 milyon olup toplam ülke nüfusunun yüzde 16,5'ini oluşturmaktadır. Bölgede ikamet eden 3,6 milyon hane bulunmaktadır ve hane halkı büyüklüğü 3,17 ile Türkiye genelinin üzerindedir. Şanlıurfa (4,9), Diyarbakır (4,2), Gaziantep (3,9) ve Adıyaman (3,9) bölgede en kalabalık hanelerin olduğu illeri oluşturmaktadır.² Afet ve Acil Durum Yönetimi'nin (AFAD) 20 Mart 2023'te yayınladığı son resmi rakamlara göre bu felakette toplam 50.096 kişi yaşamını yitirmiş ve 107.204 kişi yaralanmıştır.³ Diğer taraftan, Sosyal Sigortalar Kurumu (SGK) verileri deprem bölgesindeki iş gücü kaybı ve hasarlı/yıkık iş yerlerine ilişkin bilgiler içermektedir. Son veriler Temmuz ayına ait olup deprem bölgesindeki 11 ilde toplam istihdam kaybının 2022 yıl sonuna göre yüzde %4,4 (121 bin) olduğunu, en yüksek düşüşlerin Hatay (yüzde 18,4 ve 58 bin), Kahramanmaraş (yüzde 14 ve 35 bin) ve Malatya'da (yüzde 13,8 ve 25 bin) yaşandığını göstermektedir (Grafik 1). Bunun yanı sıra, ilgili dönemdeki iş yerleri sayısı da en çok Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya'da azalmıştır. SGK verilerine göre toplam iş yeri sayısı 2022 yıl sonuna göre Hatay'da yüzde 39,3 (10 bin), Kahramanmaraş'ta yüzde 31 (5 bin), Malatya'da yüzde 39, Gaziantep'te yüzde 1 (374) ve deprem bölgesinin diğer illerinde yüzde 3 (3 bin) gerilemiştir (Grafik 2).

Grafik 1: Deprem bölgesindeki iş gücü*, mevsimsellikten arındırılmış, bin kişi, 2021-07.2023

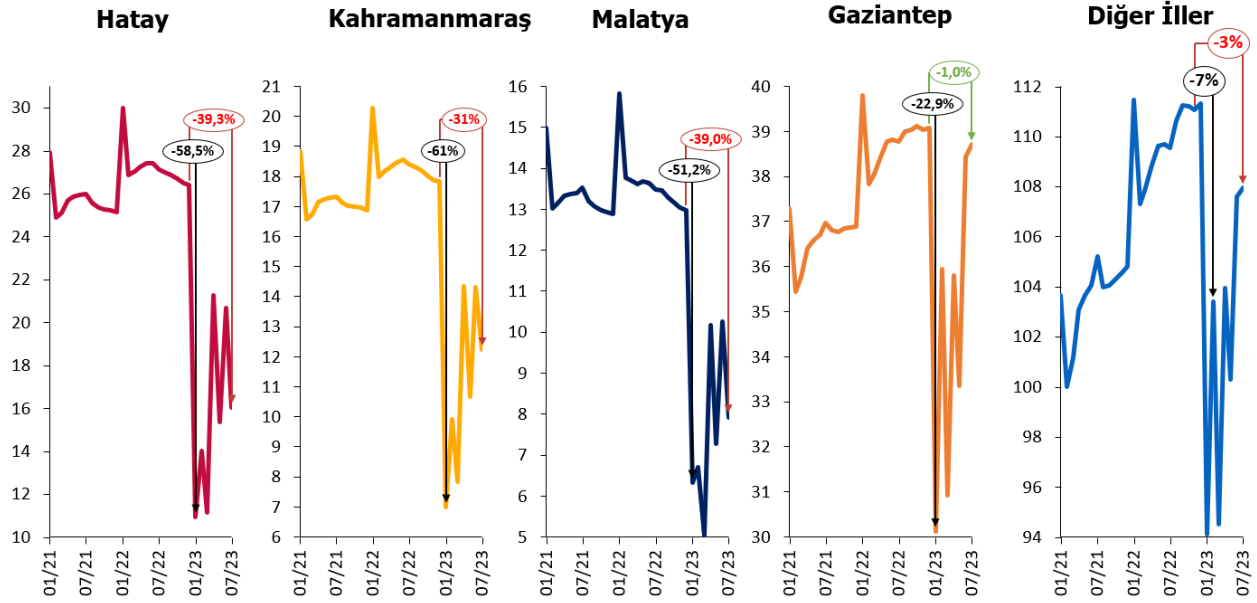

*SGK verileri 3 ay gecikmeli olarak yayınlanmaktadır. Deprem bölgesindeki iller için mücbir sebep hali ilan edilmiş ve 6 Şubat-30 Nisan tarihleri arasında ibraz edilmesi gereken her türlü bilgi, belge ve beyannameler 26 Mayıs 2023 tarihine kadar ertelenmiştir. Ocak 2023 verileri deprem sonrasındaki etkileri kapsamaktadır.

Kaynak: SGK, TEPAV hesaplamaları

² TEPAV (2023a)

³ Anadolu Ajansı (2023).

Grafik 2: Deprem bölgesindeki iş yerleri sayısı*, mevsimsellikten arındırılmış, 2021-07.2023

*SGK verileri 3 ay gecikmeli olarak yayınlanmaktadır. Deprem bölgesindeki iller için mücbir sebep hali ilan edilmiş ve 6 Şubat-30 Nisan tarihleri arasında ibraz edilmesi gereken her türlü bilgi, belge ve beyannameler 26 Mayıs 2023 tarihine kadar ertelenmiştir. Ocak 2023 verileri deprem sonrasındaki etkileri kapsamaktadır.

Kaynak: SGK, TEPAV hesaplamaları

TEPAV tarafından bölgeye dair yapılan ilk çalışma ile depremden en çok etkilenen 11 ilde oluşan can ve mal kaybı ile deprem sonrası yapılacak barınma ve bakım, onarım ve inşaa maliyetleri tespit edilmiş ve ekonomik aktivite, istihdam, fiyat ve finansman başta olmak üzere Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Deprem sonrası ilk verilerle yapılan bu ön çalışma, bölgenin yeniden kalkınma planının maliyetinin 5 yıllık bir dönemde yaklaşık 150 milyar dolara ulaşacağını ve bu maliyetin Türkiye'nin kamu maliyesi ve finansal riskliliğini olumsuz yönde etkileyeceğini göstermektedir. İşgücü tarafında da depremin gerçekleştiği illerde istihdam oranının ve ortalama gelirin düşük, kayıt dışılığın ise yüksek olduğu, deprem kaynaklı iş gücü ve varlık kaybının yoksulluğu tetikleyeceği değerlendirilmektedir.⁴

TEPAV tarafından afet bölgesinde 21-25 Mart 2023 tarihleri arasında işletmelerle yapılan yüz yüze görüşmelere dayanan saha çalışmasında, işletmelerin deprem nedeniyle maruz kaldıkları hasarın boyutu ve nedenleri, faaliyetlerine tekrar başlayabilmeleri için gerekli koşullar ve zamanlama, destek ve önlem alanları ile öncelik sıralamaları hakkında bilgiler derlenmiştir. Görüşmelerde, deprem sonrasında iş yerlerinin hasarının büyük boyutlarda olduğu; ekipmanların enkaz altında kalması, ürünlerin ve stokların zarar görmesi yanında, çalışanların vefat ve diğer illere göç etmesi nedeniyle önemli istihdam kaybı da yaşandığı, bu nedenle kapasite düşüşlerinin

⁴ Aydın Özüdoğru (2023).

derinleştiği belirtilmiştir. Özellikle, tarım sektöründeki birinci öncelikli sorunun iş gücü kaybı olduğu görülmektedir.⁵

TEPAV, ikinci saha araştırması olarak afet bölgesi illerinde işletmelerin ve belediyelerin faaliyetlerine devam etmelerine yardımcı olacak istihdam desteklerinin geliştirilmesi amacıyla iş gücü değerlendirmesi odaklı bir çalışma daha yürütmüştür. Bu çalışmada, sektörlerle ve illere göre iş gücü ihtiyaçlarını, gerek duyulan işleri ve bu işlerle ilgili beceri boşluklarını belirlemek üzere bir anket tasarlanmış ve deprem bölgesinde çalışan ve iş yeri sayısı en fazla olan ilk üç şehirde (Adana-Osmaniye, Gaziantep ve Hatay) uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, belediyeler ve bağlı kuruluşlarının yetkilileri ve ilgili illerin kalkınma ajansları ile görüşmeler yapılmış; bina, iş yeri ve altyapı hasarları ile iş gücü kayıpları hakkında bilgi toplanmış, acil önlemler ve ihtiyaç duyulan destekler konusunda görüşleri alınmıştır. Alınan cevaplar araştırma kapsamındaki illerde toplam çalışan sayısının yüzde 28 oranında azaldığını, tüm sektörlerde en çok etkilenen ilin Hatay olduğunu göstermektedir. İşten ayrılanların ayrılma gerekçelerine bakıldığında göç ve istifa nedeninin payı yüzde 39'dur ve bu oran Hatay'da yüzde 56'ya ulaşmaktadır. Diğer taraftan, Adana'da bu nedenle yaşanan iş gücü kaybı yüzde 7 ile sınırlı iken, göç alan bir şehir olmasından dolayı artan nüfusun alt yapı, barınma ve istihdam olmak üzere önemli sorunlar yarattığı Büyükşehir Belediyesi yetkilileri tarafından belirtilmiştir.⁶

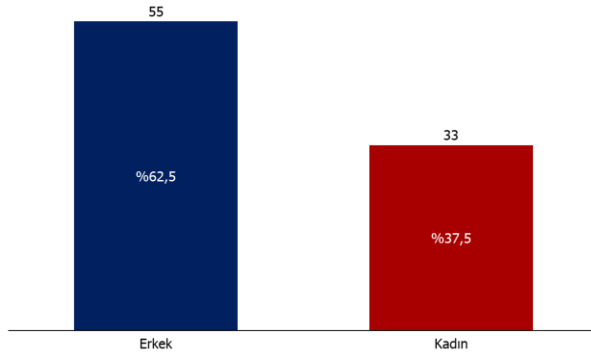
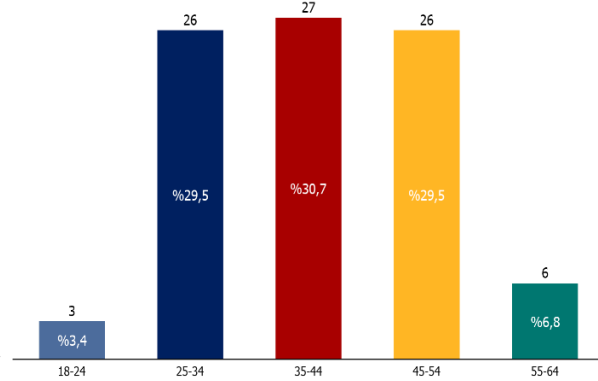
Örneklem, Yöntem ve Anket Analizi

Deprem bölgesinde yürütülen saha çalışmaları yaşanan ağır hasarın yanı sıra yoğun iş gücü kaybının olduğu, bu kayıpların en önemli nedeninin de diğer illere göç ve istifa ile gerekçelendirildiğini göstermektedir. Hemen tüm katılımcılar bölgede normal yaşamın, dolayısıyla da iktisadi faaliyetin başlaması için bölge halkının geri dönmesini gerekli koşul olarak belirtmektedir. Bu nedenle, göç eden nüfusun gidiş nedenleri, dönüş planları ve dönmeleri için zorunlu koşulların araştırılarak bölgeye yönelik istihdam politikalarının belirlenmesi önemli görülmektedir. Bu çalışma kapsamında, bölge dışına yerleşmiş çalışanlarla telefon görüşmesi yapılarak uygulanacak bir anket tasarlanmıştır. Katılımcılar, TEPAV tarafından Mart ve Nisan aylarında Adana, Hatay, Gaziantep ve Malatya'da işletmelerle yapılan görüşmelerde iletişim bilgileri sağlanan ve ankete katılmaya gönüllü olan çalışanlardır. Diğer bir ifadeyle, çalışma bir örnekleme dayanmamakta, bir sonraki aşamada planlanan geniş kapsamlı araştırmanın pilot uygulamasını oluşturmaktadır.

TEPAV Deprem ve Göç Araştırması Pilot Anketi, 22 Mayıs - 9 Haziran 2023 tarihleri arasında uygulanmış ve telefon aracılığıyla 102 kişi ile görüşülmüş, 88'i ankete katılmayı kabul etmiştir. Ankete katılan kişiler farklı yaş grupları, eğitim durumları ve iş sektörlerinde bulunmaktadır. Toplam katılımcıların yüzde 62,5'i erkek, yüzde 37,5'i ise kadındır. Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında katılımcıların yüzde 89,7'si 25-54 yaş aralığındadır. 18-24 yaş aralığında olan katılımcıların payı yüzde 3,4 ile sınırlı olup, 64 yaş üstü katılımcı ise bulunmamaktadır (Grafik 2 ve Grafik 3).

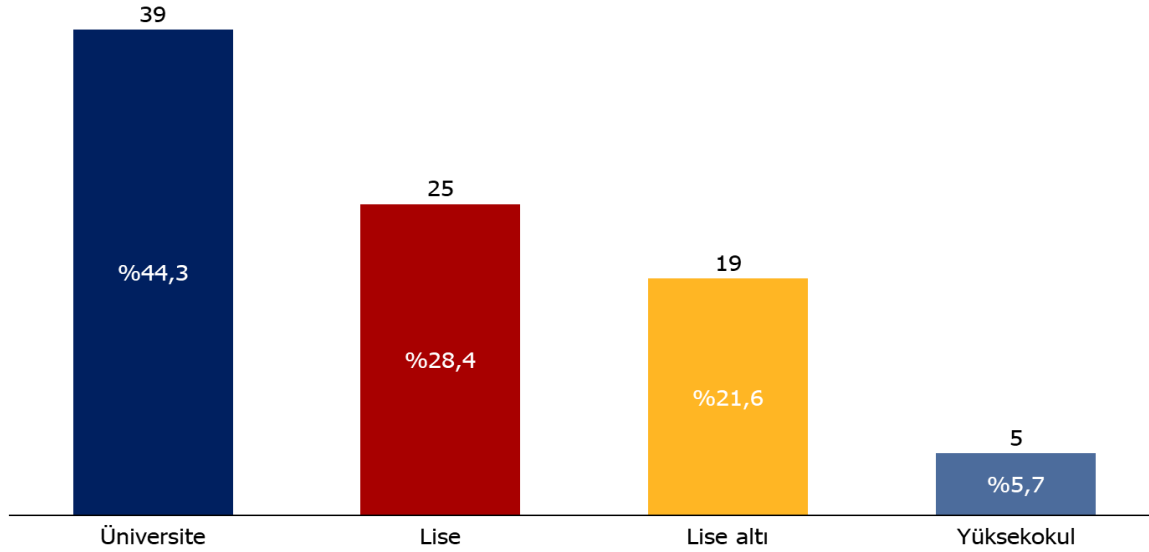
³ TEPAV (2023a)

⁶ TEPAV (2023b)

Grafik 2: Katılımcıların cinsiyet dağılımı**Grafik 3: Katılımcıların yaş dağılımı**

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

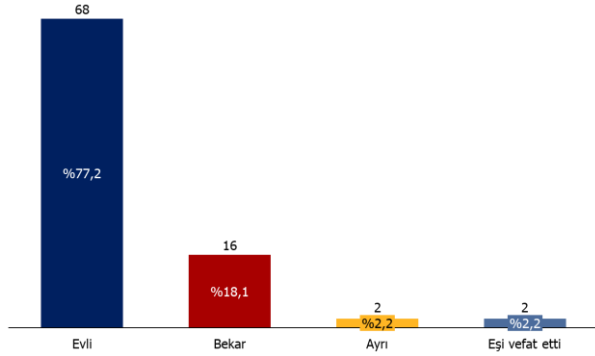
Katılımcıların eğitim seviyelerine göre dağılımını incelendiğinde ankete katılanların yüzde 44,3'ü üniversite mezunudur. Lise altı eğitim alanların oranı yüzde 21,6 ile sınırlıdır. Bu durum, ankete katılanların genellikle lise veya daha üst düzeyde eğitim aldığını, dolayısıyla kalifiye işlerde çalışmaya yetkin bir grup olduklarına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle, eğitim düzeylerinin ve mesleki yeterliliklerinin başka iş bulmalarında kolaylık sağlaması nedeniyle göç etme motivasyonlarında etkili olabileceği düşünülmektedir (Grafik 4).

Grafik 4: Katılımcıların eğitim durumu

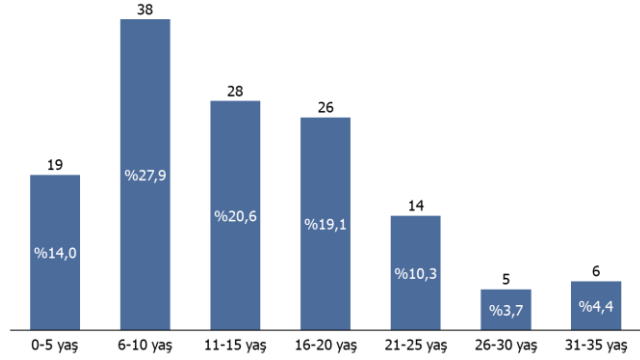
Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Diğer taraftan, katılımcıların yüzde 81,6'sı evli veya boşanmış/dul durumundadır. Katılımcıların çocuklarının yaş aralığına bakıldığında ise 6-20 aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Deprem bölgesinden yapılan göçte katılımcıların çocuklarının eğitimine devam edebilmesi belirleyici bir faktör olmuştur (Grafik 5 ve Grafik 6).

Grafik 5: Katılımcıların medeni durumu çocuklarının* yaş aralığı

Grafik 6: Katılımcıların

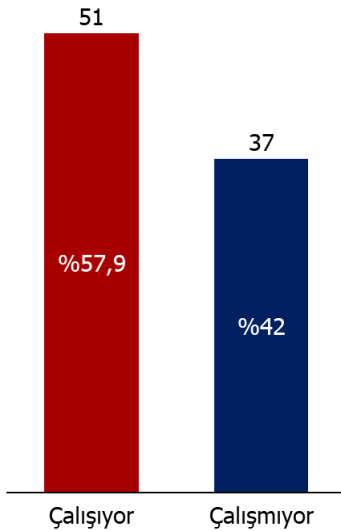

*Katılımcıların birden fazla çocuğu bulunduğu durumlardan dolayı çocuk sayısı katılımcı sayısından fazladır.

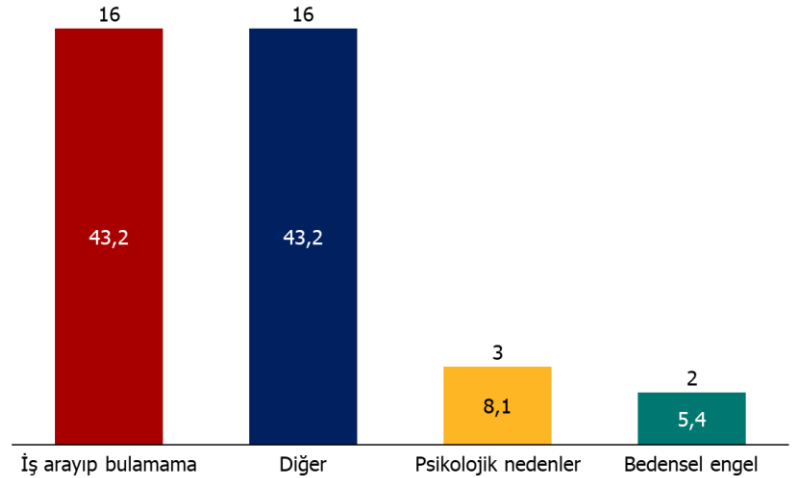
Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Ankete katılan kişilerin mevcut istihdam durumları incelendiğinde yüzde 57,9'unun çalıştığı, diğer grubun henüz yeni bir işe girmediği/giremediği görülmektedir. Çalışmama durumu daha çok iş arayıp bulamama ile gerekçelendirilmiş olup sosyal desteklere ilişkin soruya yanıt verenlerin 2/3'ü herhangi bir destek almadıklarını belirtmiştir. Bu durum bölgede hala istihdam sorunuyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir (Grafik 7 ve Grafik 8).

Grafik 7: Katılımcıların çalışma durumu çalışmama nedenleri

Grafik 8: Çalışmayan katılımcıların

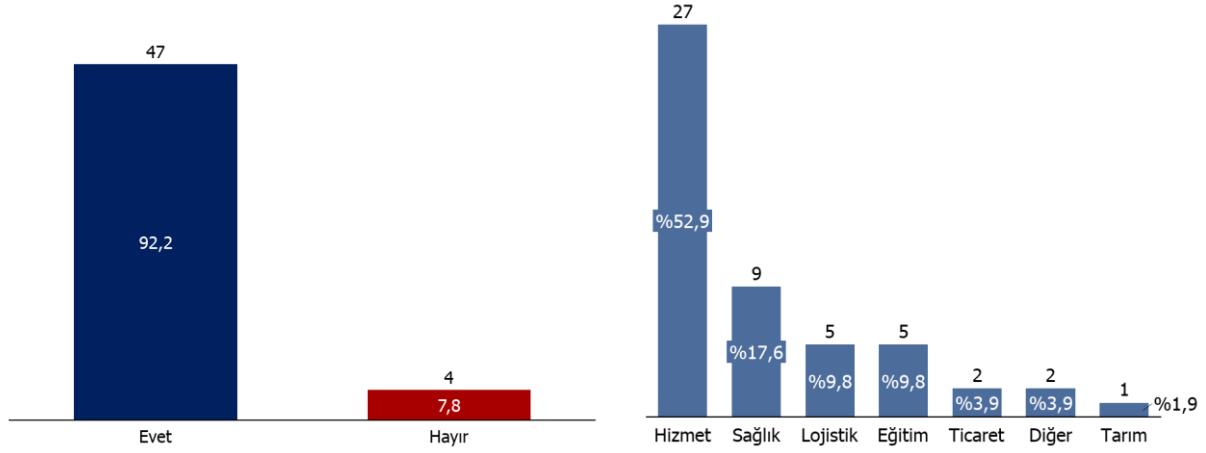

*Hizmet sektörünün içerisinde mühendis, aşçı, bankacı, mimar, personel, teknisyen şeklinde meslek grupları sınıflandırılmıştır.

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Katılımcıların yüzde 62,5'i ailede tek çalışan konumundadır. Çalışma hayatında kalabilen katılımcıların yüzde 92,2'si eski işlerini devam ettirmektedir. Depremden önceki istihdamlarının dağılımına bakıldığında hizmet sektörünün yüzde 52,9 ile ilk sırada olduğu görülmektedir (Grafik 9 ve Grafik 10).

Grafik 9: Katılımcıların eski işlerinde çalışma durumu **Grafik 10: Çalışan katılımcıların sektörel* dağılımı**

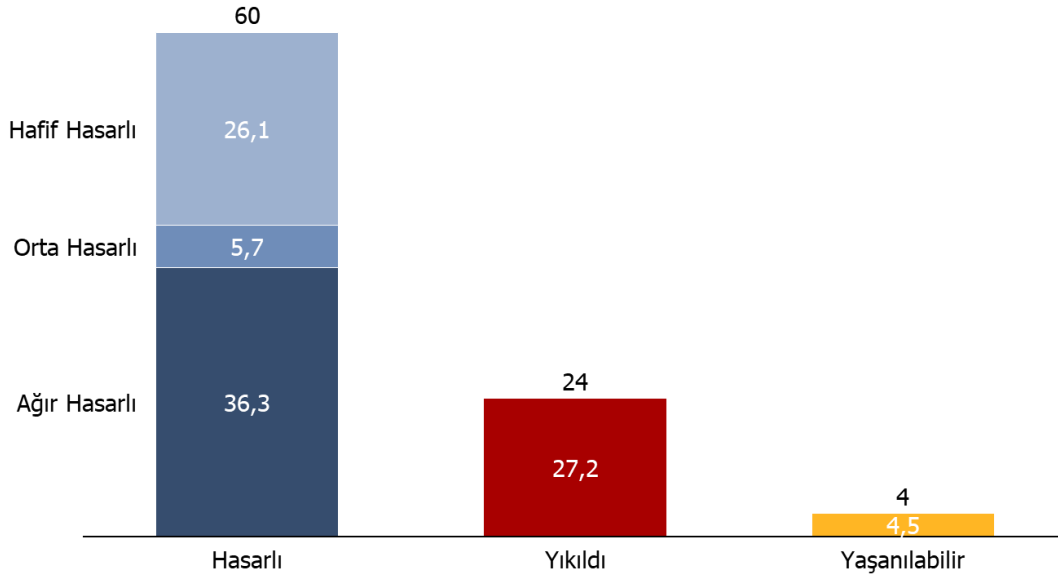

*Hizmet sektörünün içerisinde mühendis, aşçı, bankacı, mimar, personel, teknisyen şeklinde meslek grupları sınıflandırılmıştır.

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

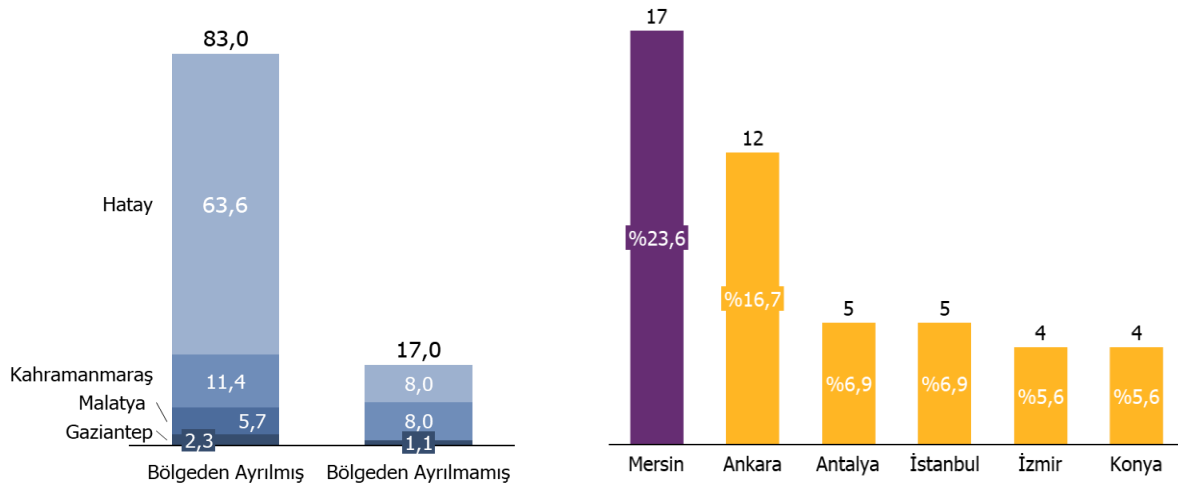
Katılımcılara konutlarının hasar durumuyla ilgili yöneltilen soruya verilen yanıtlarda konutlarının yüzde 68'inin hasarlı ya da yıkıldığı, ancak yüzde 4,5'inin yaşanılabilir konumda olduğu görülmüştür. Bu nedenle katılımcıların çoğu deprem bölgesinden ayrıldığını belirtmiştir. Bu durum bölgede ciddi bir barınma krizinin yaşandığını göstermektedir. Katılımcıların yüzde 85,2'si aileleriyle beraber yaşamaktadır. Ailesi ile beraber olmayanların bir kısmı diğer aile bireylerinin deprem bölgesinde çadır kentlerde yaşadığını, eğitim nedeniyle eşi ve çocuklarının (ya da sadece çocuklarının) diğer şehirlerde olduğunu veya akraba yanında konakladıklarını belirtmişlerdir (Grafik 11).

Grafik 11: Konutların hasar durumu

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Grafik 12: Katılımcıların bölgeden ayrılma durumu **Grafik 13: Katılımcıların depremden sonra gittiği il**

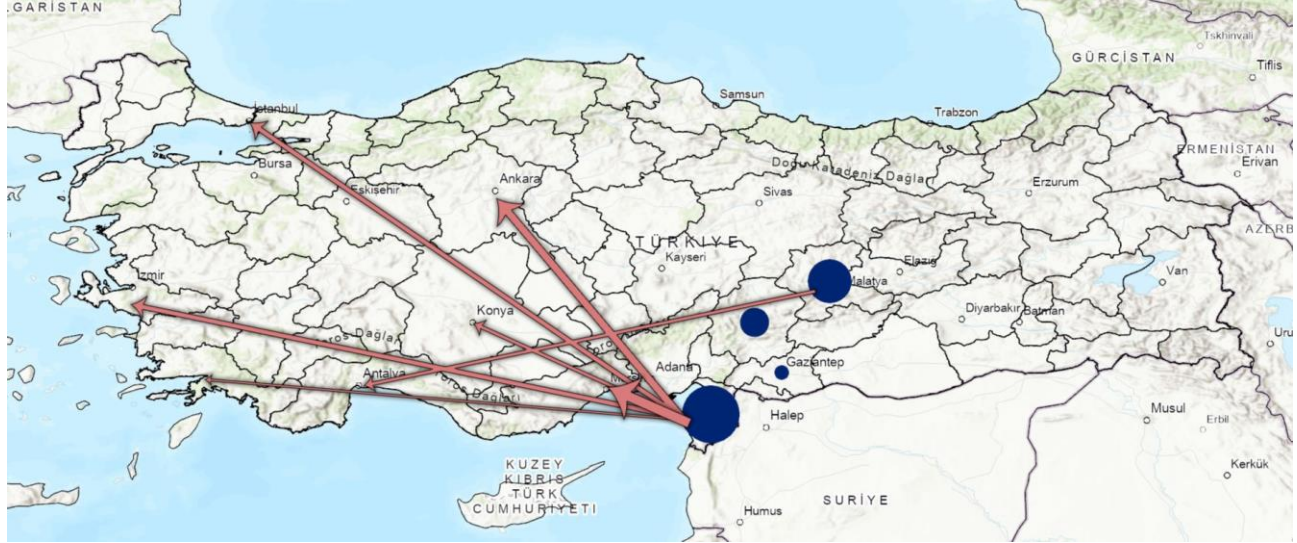
Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Bölgeden ayrılan katılımcıların, depremden önce hangi ilde yaşadıkları sorusuna karşılık olarak çoğunlukla Hatay cevabı verilmiştir. Dağılımlara bakıldığında deprem öncesinde katılımcıların yüzde 71,6'sı Hatay, yüzde 19,4'ü Kahramanmaraş, yüzde 5,7'si Malatya ve yüzde 3,4'ü Gaziantep'te ikamet etmekte iken yüzde 83'ü bölgeden ayrılmıştır. Bölgeden göç eden katılımcıların yaklaşık yüzde 70'inin ilk 10 gün içinde şehir değiştirdikleri ve Mersin'in en çok tercih edilen şehir olduğu gözlemlenmiştir. Mersin'den sonra ise göçün en fazla olduğu iller Antalya, Ankara

ve İstanbul'dur. Bu katılımcıların yaklaşık yüzde 60'ı akraba ya da arkadaşlarının konutlarında ikamet ettiklerini, yüzde 13,2'si ise ev kiradadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, göçte şehir tercihlerinin bölgeye yakın ya da büyük illerdeki akraba ya da arkadaş konutları şeklinde belirlendiği görülmektedir (Grafik 14 ve Grafik 15).

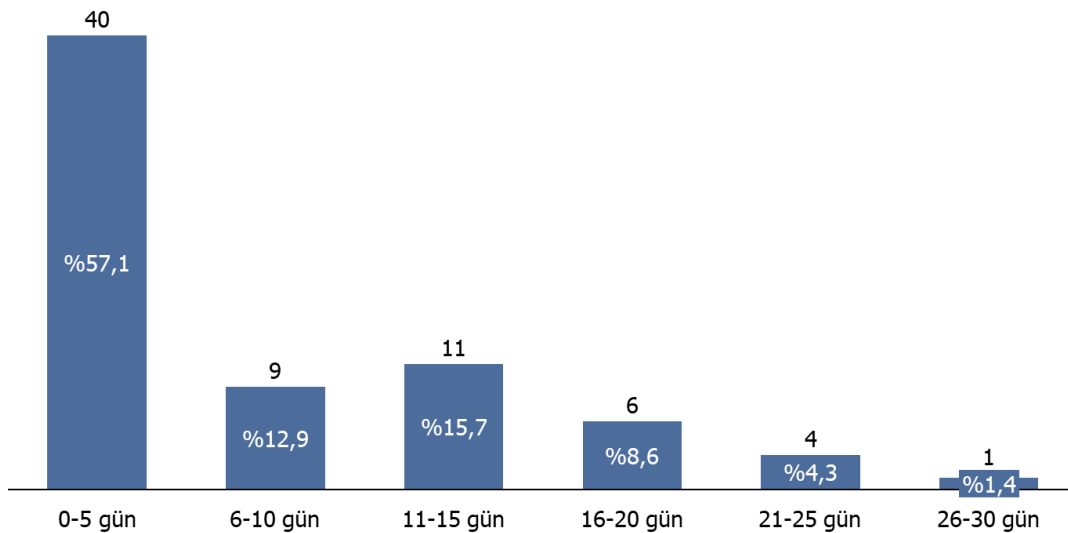
Grafik 14: Katılımcıların bölgeden ayrılma* dağılımı

*Anket yapılan 4 ilden Eskişehir, Balıkesir, Aydın, kendi köyleri gibi farklı merkezlere de gidilmiştir ancak bunlar 1 kişi olduğu için haritada belirtilmemiştir.

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

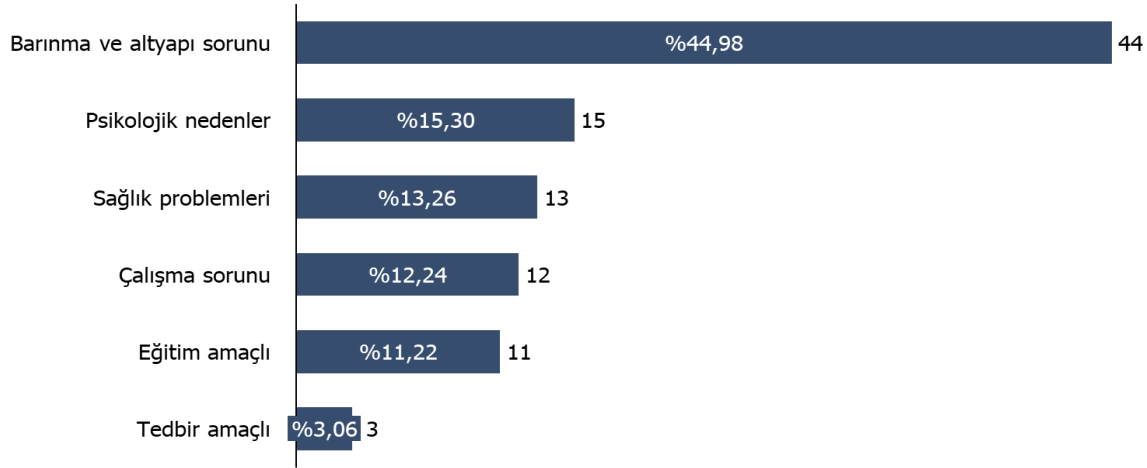
Grafik 15: Katılımcılar deprem bölgesini terk etme süresi

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Katılımcıların bölgeden ayrılma nedenlerine yönelik cevapları incelendiğinde deprem bölgesinin terk edilmesinin ana nedeninin barınma ve altyapı sorunları olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 45'i sağlıklı ve güvenli konaklama imkânlarının olmadığını, elektrik ve temiz suya erişim gibi alt yapı sorunlarının bulunduğunu, özellikle havanın soğuk olması nedeniyle çadırların yetersiz ve barınmaya uygun olmadığını, oturmaya müsait konutların kiralarının ise çok yükseldiğini belirtmişlerdir. Depremin yarattığı ağır psikolojik travma bölgeden ayrılma kararında etkili bir başka önemli nedendir. Ayrıca, devam eden sağlık tedavileri ya da doğum gibi acil hastane gereksinimleri sağlık faktörünü de önemli kılmıştır. Eğitim döneminin başlaması nedeniyle çocuklarının tahsillerinin aksamaması ve çalışma zorunlulukları da bölgeden ayrılmaya iten diğer başlıca faktörlerdir (Grafik 16).

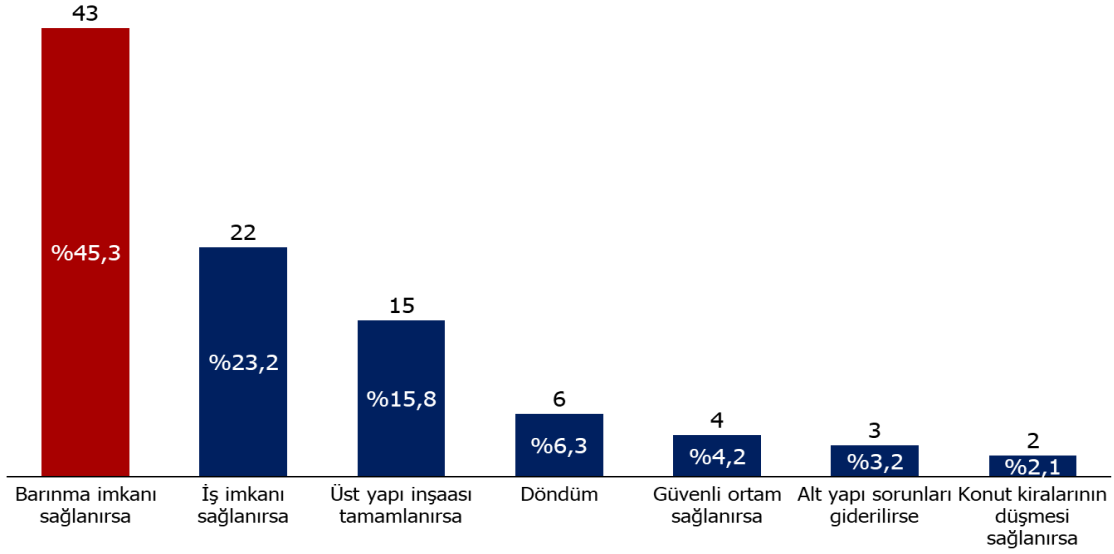
Grafik 16: Bölgeden ayrılma nedenleri

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Ankete katılanlar içinde bölgeden ayrılanların yüzde 77,8'i önceden yaşadıkları şehirlere dönme isteğinde olduklarını belirtmişlerdir. Yüzde 6,3'ük bölümü ise göç ettikleri şehirlerde bekledikleri koşulların sağlanamaması ve iş bulamadıkları için döndüklerini bildirmişlerdir. Diğer taraftan, bölgeye dönme planı olmayan grup ise bölgede barınma ve alt yapı sorunlarının çözümünün zaman alacağını, iş imkânlarının kısıtlı olduğunu, bölgeye geri dönmenin psikolojik olarak tüm aile bireyleri için ağır olduğunu ve güvende hissetmediklerini, bu nedenle göç edilen yeni şehirlerde yerleştiklerini ifade etmişlerdir.

Anket katılımcılarına önceden yaşadıkları şehirlere dönmek için ne gibi koşulları gerekli gördükleri sorulduğunda sağlıklı ve güvenli barınma imkânının sağlanmasının bölgeye geri dönmelerindeki en önemli etken olduğunu ifade etmişlerdir. Alt yapı sorunlarının giderilerek eğitim ve sağlık hizmetlerini sağlayacak, sosyal donatılarını içerecek şekilde üst yapı inşasının tamamlanması da eklendiğinde söz konusu gerekçelendirmelerin payı yüzde 64,3'e ulaşmaktadır. Kiraların karşılanabilir düzeye indirilmesi de yine öne sürülen bir koşuldur. Konut ve barınma sorunun çözülmesinden sonra katılımcıların yaklaşık 1/4'ü iş imkânlarının sunulmasını önemli bir koşul olarak görmektedir. Diğer bir ifadeyle, barınma başta olmak üzere sorunların çözülerek deprem şehirlerinde normal yaşamın başlaması ve çalışabilir olma durumunda göç eden bölge halkının büyük çoğunluğunun geri dönmeye hazır durumda olduğu değerlendirilmektedir (Grafik 17).

Grafik 17: Katılımcıların bölgeye geri dönme koşullarının dağılımı

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Sonuç

TEPAV tarafından deprem bölgesine yönelik olarak hasar tespiti ve iktisadi etkileri, ihtiyaç analizi ve destek alanlarının önceliklendirilmesi ile sürdürülebilir iş gücü istihdamı konularında üç farklı çalışma yürütülmüştür. Söz konusu çalışmalar, yaşanan ağır hasarın yanı sıra yoğun iş gücü kaybının olduğu, bu kayıpların en önemli nedeninin de diğer illere göç ve istifa ile gerekçelendirildiğini göstermektedir. Hemen tüm katılımcılar bölgede normal yaşamın, dolayısıyla da iktisadi faaliyetin başlaması için bölge halkının geri dönmesini gerekli koşul olarak belirtmektedir. Diğer taraftan, sadece göç veren değil, göç alan şehirlerde de önemli üst yapı, alt yapı ve istihdam sorunlarının yaşandığı da belirlenmiştir. Bu çerçevede, göç eden nüfusun gidiş nedenleri, dönüş planları ve dönmeleri için zorunlu koşulların araştırılarak ülke geneline yönelik istihdam politikalarının belirlenmesine yönelik yeni bir çalışma başlatılmıştır. Türkiye genelini hedefleyen geniş kapsamlı araştırmanın pilot uygulaması olan bu anket çalışmasında ise bölge dışına göç etmiş sınırlı sayıda çalışan ile telefon anketi gerçekleştirilmiş ve sonuçları raporlanmıştır.

Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Gaziantep'ten göç eden 88 çalışan ile gerçekleştirilen anket sonucunda, katılımcıların çoğunun erkek ve ailenin tek çalışanı olduğu, lise ve üstü düzeyde eğitim aldıkları, dolayısıyla çalışma zorunlulukları bulunduğu ancak mesleki yeterlilik ve deneyim açısından yeni iş bulmada avantajlı oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra, göç edenlerden hala çalışanların oranı yüzde 60'ın altında kalmıştır ve hemen hepsi eski işlerinde istihdam edilmiştir. Sosyal destek alanların oranı 1/3 ile sınırlıdır. Ayrıca, başta istihdam olanakları olmak üzere bekledikleri koşulları sağlanamaması üzerine deprem bölgesine geri döndüğünü belirten kısıtlı sayıda katılımcı da bulunmaktadır. Diğer taraftan, evli ve çocuklu oranlarının yüksek olması, çocukların eğitim çağında yoğunlaşması eğitimin de göç motivasyonunda istihdam dışında belirleyici bir faktör olduğunun bir göstergesidir.

Deprem sonrasındaki göçlerin büyük bir kısmı, ilk 10 gün içinde ve bölgeye yakın şehirlere ya da ülkenin batısındaki büyük şehirlere; özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir gibi illere doğru gerçekleşmiş olup akraba ya da arkadaş konutunda konaklayanlar ağırlıktadır. Kamunun sağladığı konaklama imkânlarından yararlandıklarını belirtenler çok kısıtlıdır. Deprem bölgesinin terk edilmesinin ana nedenlerinin güvenli ve sağlıklı barınma ile altyapı sorunları olduğu görülürken yaşanan ağır psikolojik travmanın geriye dönüş için de büyük engel teşkil ettiği değerlendirilmektedir. Katılımcıların çoğu geri döndüklerinde bölgede kendilerini güvende hissetmeyeceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimin aksaması, depremedelerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve bölgeden ayrılma kararlarında belirleyici olmaktadır.

Anket sonuçları, alt yapı sorunlarının giderilerek barınma ihtiyaçlarının karşılanmasının bölgeye geri dönüşleri teşvik etme açısından kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, bölgede normal yaşamın başlaması için eğitim ve sağlık hizmetlerini sağlayacak, sosyal donatılarını içerecek şekilde üst yapı inşasının tamamlanması ve iş imkânlarının sağlanması gereklidir. Bu koşulların oluşması durumunda göç eden bölge halkının büyük çoğunluğunun geri dönmeye hazır durumda olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Aydın Özudođru, B (2023). "2023 Yılında Gerçekleşen Kahramanmaraş Merkezli Depremi Etkileri ve Politika Önerileri," TEPAN Politika Notu: 202306, Nisan 2023.

<https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10547>

TEPAV (2023a). Saha Çalışmaları Raporu -1: Hasar Yönetimi ve Öncelikli Destek Alanlarının Belirlenmesi Projesi, Nisan 2023. <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10568>

TEPAV (2023b). TEPAV Saha Araştırması ve Bulguları: Deprem Bölgesinde Sürdürülebilir İş Gücü İstihdamı: İhtiyaçlar ve Fırsatlar, Temmuz 2023.

https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/deprem_bolgesinde_surdurulebilir_is_gucu_is_tihdami_ ihtiyaclar_ve_firsatlar.pdf

Anadolu Ajansı (2023). "Kahramanmaraş merkezli depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bin 96 oldu" <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-hayatini-kaybedenlerin-sayisi-50-bin-96-oldu/2850716>